

УДК 314.145

Оксана Романів, Олена Самчук

РЕПРОДУКТИВНА ТА ШЛЮБНА ПОВЕДІНКА НАСЕЛЕННЯ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлено результати дослідження шлюбної та репродуктивної поведінки населення Рівненської області. Наведено характеристику динаміки та територіальних відмінностей показників шлюбності й розлучуваності, визначено коефіцієнт стійкості сімей для адміністративних районів. Проаналізовано тенденції зміни основних показників дітородної активності населення, встановлено їх взаємозв'язок із статевो-віковою структурою населення. Виявлено структурні зрушення у репродуктивній та шлюбній поведінці населення, продемонстровано їх відмінності по адміністративних районах області.

Ключові слова: репродуктивна поведінка, шлюбна поведінка, демографічна ситуація, статевो-вікова структура населення, народжуваність, шлюбність, розлучуваність.

Оксана Романів, Елена Самчук. РЕПРОДУКТИВНОЕ И БРАЧНОЕ ПОВЕДЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье представлены результаты исследования брачного и репродуктивного поведения населения Ровенской области. Дана характеристика динамики и территориальных отличий показателей заключения браков и разводов, определен коэффициент устойчивости семей для административных районов. Проанализированы тенденции изменения основных показателей детородной активности населения, установлена их взаимосвязь с половозрастной структурой населения. Определены структурные сдвиги репродуктивного и брачного поведения населения, продемонстрированы их различия по районам области.

Ключевые слова: репродуктивное поведение, брачное поведение, демографическая ситуация, половозрастная структура населения, рождаемость, брачность, разводимость.

Oksana Romaniv, Olena Samchuk. THE REPRODUCTIVE AND MARRIAGE BEHAVIOUR OF THE POPULATION OF THE RIVNE REGION. The article presents the results of the study of the reproductive and marriage behaviour of the population in the Rivne region. It characterizes the dynamics and territorial differences of the rates of marriage and divorces and defines the coefficient of the stability of families for administrative regions. In addition to that the analysis of the trends of the changes of the main indexes of the reproductive activities of the population is given and is linked to the gender and age structure of the population. As a result there were structural shifts of the reproductive and marriage behaviour elicited; their differences among the regions of the oblast were demonstrated.

Key words: reproductive behaviour, marriage behaviour, demographic situation, gender and age structure, birth rates, marriage rates, divorce rates..

Постановка наукової проблеми та її значення. Поведінка людини переважно є результатом низки усвідомлюваних дій – вчинків, які виступають специфічним видом розумово-вольової діяльності людини й водночас – формою вираження ставлення людини до середовища, в якому вона перебуває. Більшість демографічних процесів – це результат індивідуальних рішень людей, які вони приймають, свідомо оцінюючи соціально-економічні трансформації, що відбуваються у суспільстві. Тому при розробці заходів регіональної демографічної та соціальної політики необхідно брати до уваги результати дослідження факторів шлюбної та репродуктивної поведінки населення, а також враховувати їх територіальні відмінності.

Шлюбна та репродуктивна поведінки населення Рівненської області досі залишаються недостатньо вивченими, оскільки у працях науковців демографічні проблеми області переважно розглядаються в загальному й у порівнянні з іншими регіонами України. Показники демовідтворення населення Рівненщини – одні з найкращих в країні, але демографічна ситуація в межах області має значні територіальні відмінності, що актуалізує дослідження демографічної поведінки населення на субрегіональному та локальному рівнях.

Аналіз попередніх досліджень. Роботи щодо проблем шлюбної та репродуктивної поведінки населення України підготовлені С. Аксьоновою, О. Грішновою, І. Курило, Е. Лібановою,

І. Прибутковою, У. Садовою, В. Стешенко та іншими авторам. Ґрунтовне вивчення шлюбу, сім'ї, дітородних орієнтацій та народжуваності в Україні здійснене у Інституті демографії та соціальних досліджень НАНУ, результати наукових пошуків викладені у монографіях [2], [5]. Саме ці праці склали методологічну основу для проведення наших досліджень на матеріалах Рівненської області.

Шлюбна поведінка – це система дій та відносин, що опосередковують вступ у перший і повторні шлюби, розлучення та овдовіння. Шлюбну поведінку населення детермінують національні традиції та звичаї, соціально-культурні норми. Вона має юридичні, економічні, соціальні, релігійні та інші аспекти.

Репродуктивну поведінку визначають як систему поведінкових актів, що зумовлюють народження або відмову від народження дитини будь-якої черговості, у шлюбі або поза шлюбом. Серед факторів, які впливають на репродуктивну поведінку населення, більшість дослідників наводять жіночу зайнятість, рівень освіти населення, релігійність, матеріальний добробут сім'ї, принципи сімейної політики, соціально-економічну та політичну стабільність.

Питання взаємозв'язку шлюбної та репродуктивної поведінки населення є дискусійним, хоча більшість авторів вказують на їх взаємообумовленість. Вік вступу в шлюб, міцність шлюбів, поширеність альтернативних варіантів шлюбу впливають на рівень народжуваності через низку факторів, насамперед через тривалість ефективного дітородного періоду. Але водночас обґрунтованим виглядає й висновок, що шлюбність на сучасному етапі не можна

вважати суттєвим фактором впливу на народжуваність, оскільки спостерігається трансформація традиційної моделі шлюбної поведінки. Результатом цієї трансформації є поширення бездітних шлюбів, зростання позашлюбної народжуваності. Ми схилиємося до думки, що «відхід від жорсткого поєднання шлюбної та репродуктивної поведінки і, відповідно, жорсткої детермінації між процесами шлюбності й народжуваності на сучасному етапі соціально-демографічної еволюції, не означає їх взаємоізоляваності, відсутності взаємозв'язку та взаємовпливу, хоча ці зв'язки стають більш складними і неоднозначними» [2, с. 167]. Отже, шлюбна та репродуктивна поведінка населення ускладнюється, урізноманітнюються стилі й форми демографічної поведінки, що підвищує актуальність її дослідження на регіональному рівні.

Формулювання мети та завдань статті. Метою даного дослідження є встановити особливості й напрями трансформації сучасної шлюбної та репродуктивної поведінки населення Рівненської області в контексті змін демографічних процесів, виявити територіальні відмінності показників, що характеризують шлюбну та репродуктивну поведінку населення, вказати на фактори, що спричиняють такі відмінності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Шлюбна поведінка населення розкривається через аналіз процесів укладання та припинення шлюбів у регіоні. Зміни рівня шлюбності у динаміці мають хвилеподібний характер. Простежується істотне зменшення загального коефіцієнта шлюбності у високосні роки, що можна пояснити упередженим ставленням населення до укладання шлюбу у ці роки. Піки шлюбності відзначаються в роки, що передують високосним, а також проявляються в наступному році після високосного внаслідок відкладання шлюбу. У довгостроковій перспективі для шлюбності характерна загальна тенденція до спаду, а для розлучуваності – до повільного зростання. Поступово стираються відмінності у рівні шлюбності населення Рівненської області та України. Та навіть в умовах зниження загального коефіцієнта шлюбності область все ж має вищі показники шлюбності і нижчі показники розлучуваності, ніж по Україні.

На тлі дещо вищого рівня шлюбності у області спостерігається збільшення народжень дітей поза шлюбом. Якщо у 1990 році лише 5,9% від загальної кількості новонароджених були народжені жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, то у 2013 році їх частка зросла до 9,6%. У містах позашлюбні новонароджені становлять вищу частку (10,2%) порівняно з селами (9,2%). Але неухильна тенденція до зростання позашлюбних народжень спостерігається і у містах, і у селах. Таким чином, припускаємо, що зростає питома вага шлюбних пар, які офіційно не реєструють своїх стосунків.

Шлюбна поведінка населення залежить від співвідношення чисельності різних груп шлюбоздатного населення, насамперед шлюбних партнерів різних статей, оскільки відповідно до Сімейного кодексу України шлюб – це сімейний союз жінки та чоло-

віка. У Рівненській області на початок 2014 року на 1000 жінок припадало 902 чоловіки, показник зростає і є вищим, ніж в середньому по Україні. Найбільш збалансований статевий склад населення північних районів області: Володимирецького (984 чоловіки на 1000 жінок), Рокитнівського та Сарненського (973). Найбільші диспропорції між чисельністю чоловіків та жінок – у містах області, особливо у м. Острог (779), а також на півдні регіону у Здолбунівському (868), Гошанському (875), Радивилівському (876), Демидівському (877) районах.

Збалансування чисельності представників різних статей у міському населенні припадає на вікову групу 15-19 років. А для сільського населення перевищення чисельності чоловіків над жінками спостерігається для всіх груп репродуктивного віку жінок. Лише з вікової групи 50-54 роки для сільського населення встановлюється приблизно рівна пропорція чисельності потенційних шлюбних партнерів різних статей. Спостерігається тенденція поглиблення диспропорцій між чисельністю чоловіків та жінок у старшому віці, коли жінки чисельно переважають, що пояснюється довшою тривалістю життя жінок. І в містах, і в селах середній вік жіночого населення вищий, ніж у чоловіків. Зауважимо, що міському населенню характерне поглиблення демографічного старіння, а сільське населення області, навпаки, омолоджується.

У Сімейному кодексі України шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлено з 18 років. Крім того, передбачено, що за заявою особи, яка досягла 16 років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. Нижня вікова межа вступу у шлюб юридично не лімітована. Питома вага населення шлюбоздатного віку в області становить близько 72%, серед міського населення цей показник дещо вищий (75%), а серед сільського – нижчий (70%). Найменша частка населення шлюбоздатного віку у Рокитнівському, Володимирецькому, Березнівському, Сарненському, Зарічненському та Дубровицькому районах, які межують між собою на півночі області.

Населення Рівненщини вступає у перший шлюб у віці, приблизно на один рік молодшому, ніж в середньому по Україні. Загальною є закономірність, що вік вступу в перший шлюб нижчий у жінок, ніж у чоловіків. В середньому чоловіки області вперше вкладають шлюб у віці 25,8 років, а жінки – у 23,2 роки. У містах середній вік вступу в перший шлюб для обох статей вищий, ніж у селах, приблизно на один рік.

Інтенсивність шлюбності в окремих вікових групах різна. Найвищий коефіцієнт шлюбності за першими шлюбами – у віковій групі 20-24 роки (рис. 1). Пік повторних шлюбів припадає на вікову категорію 30-34 роки. Щодо повторних шлюбів, значимо таке: вдови-жінки одружуються повторно частіше, ніж вдівці-чоловіки, а серед розлучених, хто уклав шлюб повторно, чоловіків більше, ніж жінок.

Порівняння повікових коефіцієнтів шлюбності за останні 5 років показало, що в розподілі шлюбів за віком наречених спостерігається скорочення частки

ранніх шлюбів, але водночас зростає частота укладання перших шлюбів у старших вікових категоріях (30-34 роки і старше). Підвищення середнього віку вступу у перший шлюб призводить до зростання чисельності осіб репродуктивного віку, які ніколи не

перебували у шлюбі. Особливо це помітно у містах. Така зміна шлюбної структури населення не сприяє поліпшенню демографічної ситуації, але забезпечує резерв для демографічного зростання.

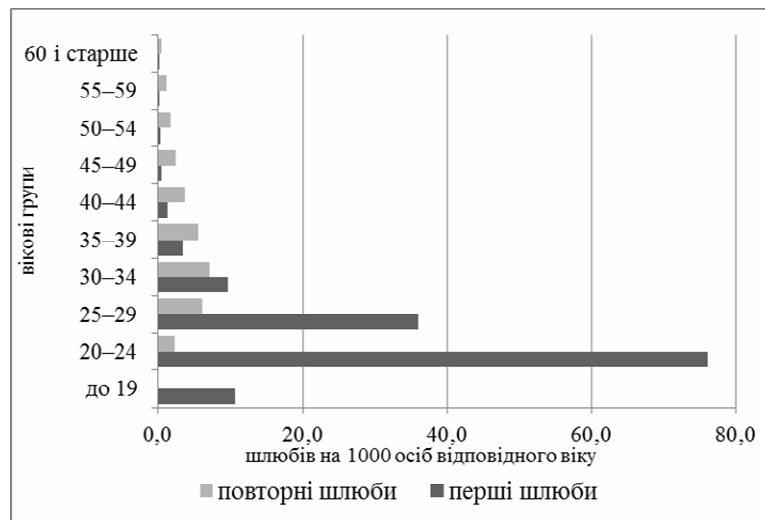

Рис. 1. Повікові коефіцієнти шлюбності у 2013 році (обчислено за [4])

По території області показники шлюбності слабо диференційовані, хоча в цілому в містах (за винятком м. Острога) є вищими. Найвищий показник шлюбності у 2013 році у Рівненському районі (близько 9 шлюбів на 1000 осіб наявного населення). Найнижчі показники шлюбності (4-6 шлюбів на 1000 осіб наявного населення) у Млинівському, Демидівському, Дубенському, Радивилівському, Острозькому та Зарічненському районах. За винятком двох останніх, ці райони розташовані на півдні області і межують між собою. Такий просторовий розподіл показника шлюбності був характерний й впродовж тривалого ретроспективного періоду.

При незначних відмінностях між містом і селом у шлюбності, показник розлучуваності у сільській місцевості у два рази менший, ніж у містах. Найнижча розлучуваність у північних районах, які є сусідніми між собою: Зарічненському, Березнівському, Рокитнівському, Дубровицькому та Володимирецькому. Найбільше розлучаються шлюбні пари у містах Кузнецовськ, Дубно, Рівне та у Здолбунівському і Рівненському районах. Вищий рівень шлюбності та розлучуваності населення у містах засвідчує поширеність в урбанізованому середовищі такої моделі шлюбної поведінки, що передбачає доволі легкий вступ у шлюб і легкий розрив шлюбних відносин.

Узагальнюючою характеристикою шлюбної поведінки населення є коефіцієнт стійкості сімей, який визначається як відношення кількості укладених шлюбів до кількості розлучень. Стійкість сімей у Рівненській області є вищою, аніж по Україні в цілому (рис. 2). Оскільки показники розлучуваності та шлюбності, на підставі яких обчислювався коефіцієнт, мають хвилеподібну динаміку, то така ж поведінка характерна й для коефіцієнта стійкості сімей. Зниження цього коефіцієнта спостерігається саме у високосні роки. Лінії тренду, побудовані для графіків

на рис. 2, вказують на те, що в короткостроковій перспективі очікується зниження коефіцієнту стійкості сімей як в Рівненській області, так і в Україні в цілому.

У просторовому відношенні коефіцієнт стійкості сімей досить чітко диференціюється (рис. 3). Найміцніші сім'ї у північних районах, у яких ми уже відзначали найбільш збалансований статевий склад населення та меншу питому вагу населення шлюбоздатного віку.

Розглянемо особливості репродуктивної поведінки населення Рівненської області крізь призму показників народжуваності. Загальний коефіцієнт народжуваності у 2013 році становив 15,1‰ і був найвищим серед областей України. З рис. 4 видно, що показник у області скорочувався з початку 1990-х років і досягнув найнижчого значення 11,3‰ у 2001 році. З 2002 року переважає загальна тенденція до зростання народжуваності з незначними спадами, що спостерігалися циклічно кожні 2-3 роки – у 2005, 2007, 2010 та 2013 роках (рис. 4).

Ще однією з особливостей репродуктивної поведінки населення Рівненської області є поширеність однодітності й бездітності сімей. Рівень народжуваності залишається недостатнім для забезпечення простого відтворення населення, оскільки сумарний показник народжуваності менший за нормативне значення 2,2. Сумарний показник народжуваності підвищується з 2001 року (рис. 4).

У 2012 році він сягнув свого максимуму за часи незалежності України – 2,082 народжень на 1 жінку фертильного віку. Але у 2013 році показник значно знизився до 1,998.

Впродовж останніх двох десятиліть фіксується вищий рівень народжуваності у сільській місцевості, порівняно з містом. Хоча наприкінці 1980-х та на початку 1990-х років тенденція була зворотною. Так,

ще у 1990 році загальний коефіцієнт народжуваності для міського населення області становив 17,2 ‰, а для сільського – 14,5‰. У 2013 році ситуація проти-

лежна: у містах цей коефіцієнт 13‰, а у сільській місцевості 17,0‰.

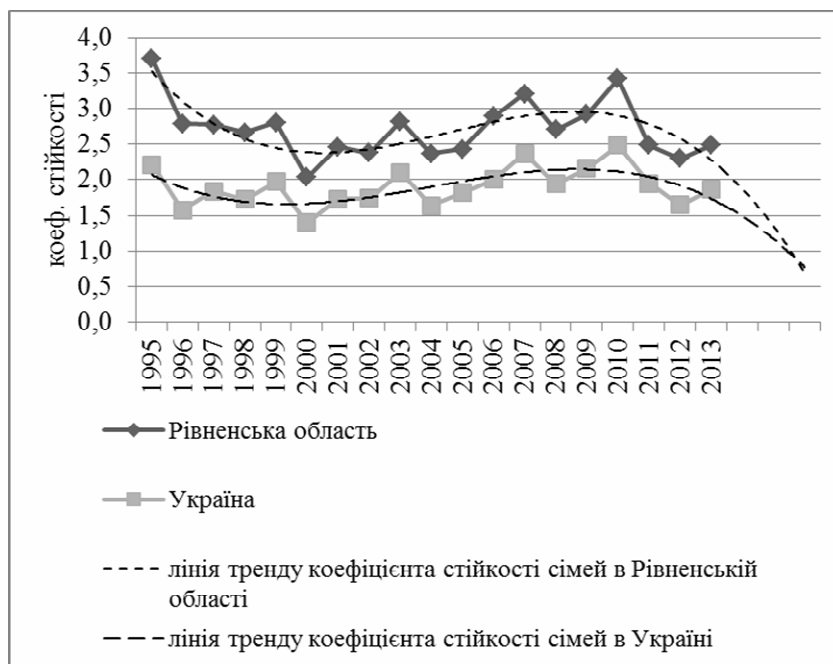

Рис. 2. Коефіцієнт стійкості сімей (обчислено за [3, 4])

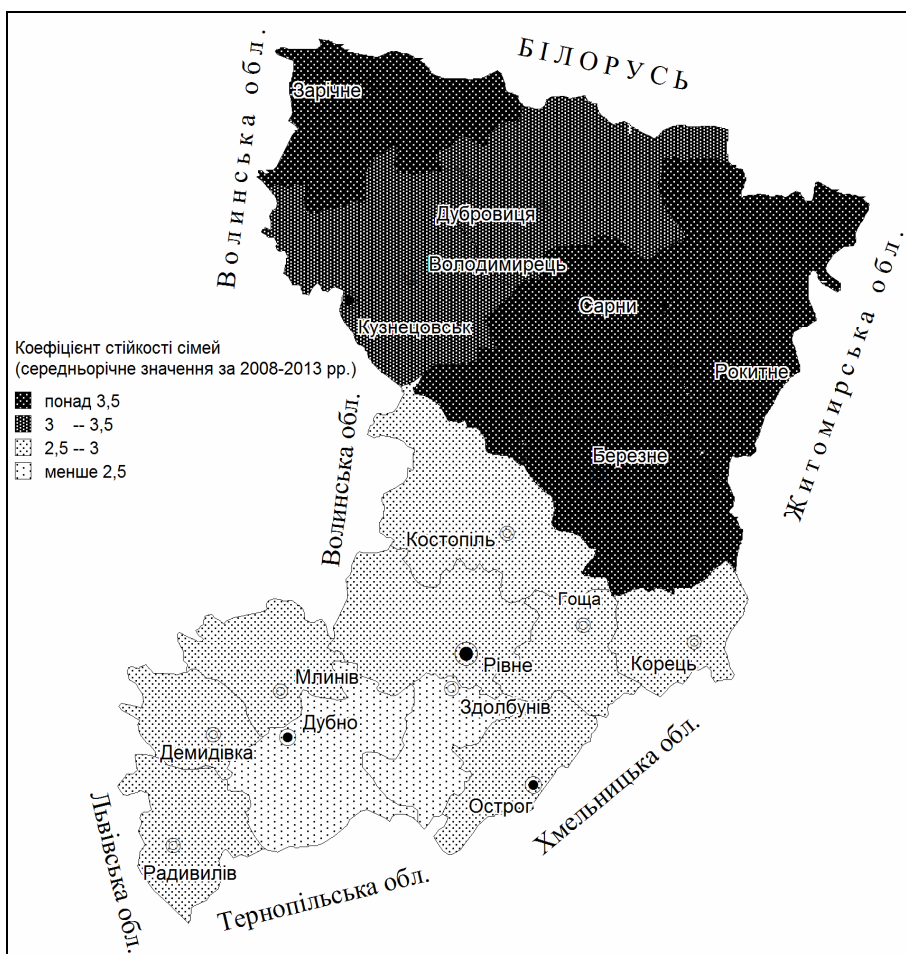

Рис. 3. Коефіцієнт стійкості сімей Рівненської області у 2013 році

Рис. 4. Показники народжуваності у Рівненській області (побудовано за [1])

Науковцями доведено взаємозв'язок вищих показників народжуваності із нижчим рівнем освіти жінок. За даними перепису населення 2001 року в Рівненській області серед жінок фертильного віку вищу освіту мали у містах 22%, а в селах – лише 9%. Ймовірно, що різниця між цими показниками дещо згладилася у останні роки завдяки зростанню доступності вищої освіти для сільських жителів. Але й надалі жінки у містах мають більше можливостей для самореалізації поза межами сім'ї, тому вони менше орієнтовані на материнство, їх види діяльності більш диверсифіковані, що приводить до зменшення потреби у дітях. Отже, ми припускаємо, що різниця між показниками народжуваності у містах та селах області пояснюється саме різницею в освітньому рівні жінок. Але внаслідок відсутності актуальних статистичних даних щодо освітнього рівня населення, немає змоги перевірити правильність цього припущення.

Спостерігаються значні територіальні відмінності загального коефіцієнта народжуваності (рис. 5). У 2013 році він був найнижчим у містах Острого (9,4‰), Рівне (11,9‰), Дубно (12,4‰), а також у Демидівському (11,5‰), Млинівському (12‰), Дубенському (12,3‰) районах. Показники тут незначно відхиляються від середнього по Україні значення коефіцієнта народжуваності, який у 2013 році становив 11,1‰. Таким чином, високий коефіцієнт народжуваності для області в цілому утримується за рахунок значно вищих показників у північних районах – Рокитнівському (23,3‰), Володимирецькому (21,3‰), Березнівському (19,9‰) та інших (рис. 5).

Районам з найвищими показниками народжуваності притаманний більш молодий склад населенням за віком та найвищі показники стійкості сімей. Як видно з рис. 5, спостерігається також зв'язок між статевим складом населення та народжуваністю: чим більш збалансоване населення за статевим складом – тим вищим є рівень народжуваності у районі (коефі-

цієнт кореляції +0,82).

Дітородна активність жіночого населення області вища, ніж в середньому по Україні. Коефіцієнти народжуваності за віком матері у Рівненській області практично у всіх вікових категоріях жінок у 1,4 рази вищі.

Середній вік матері по області становить 26,7 років. З рис. 6 видно, що найбільша дітородна активність спостерігається у жінок у віці від 21 до 31 року. Але відбуваються структурні зрушення у бік підвищення віку матері, що видно навіть при порівнянні показників за останні кілька років. Краще ці зрушення помітно для показників народження першої дитини (рис. 7), появу якої жінки схильні відкладати на більш старший вік.

Чіткіше структурні зрушення у повікових коефіцієнтах народжуваності проявляються при порівнянні показників за більш тривалий період. Коефіцієнт народжуваності для жінок, молодших 20 років, становив у 1990 році 47,9 новонароджених на 1000 жінок вікової групи, а до 2013 року показник знизився майже вдвічі, до 26,9 новонароджених на 1000 жінок вікової групи. За період 1990-2013 рр. скоротився коефіцієнт народжуваності у віковій групі 20-24 роки (з 207,8 до 126,1 новонароджених на 1000 жінок вікової групи). Натомість відбулося зростання повікових коефіцієнтів народжуваності для жінок, що старші 30 років. З одного боку більш пізнє народження дітей має деякі перестороги з боку фізіології, проте створює умови для соціально відповідального материнства і батьківства.

Отже, для Рівненської області, як і для України в цілому, характерне зниження дітородної активності у молодших вікових групах жінок та зростання – у старших вікових групах, що корелює із раніше зазначеними тенденціями до зменшення кількості ранніх шлюбів та підвищення віку укладання шлюбу.

Зменшення народжуваності у вікових групах

до 30 років, як і збільшення середнього віку вступу в перший шлюб, переважно пояснюють зростанням вимог у населення до життєвих благ та орієнтацією молоді на високий соціальний статус. І чоловіки, і жінки спочатку прагнуть здобути освіту, утвердитись у професійній сфері, а лише тоді облаштовувати сімейне життя.

Для перевірки справедливості цих тверджень для населення Рівненської області проаналізуємо взаємозв'язок дітородної активності із показниками ринку праці. Спостерігається обернений зв'язок се-

редньої гістоти між показниками безробіття та народжуваності по районах (коефіцієнт кореляції -0,47). Отже, в умовах вищого безробіття народжуваність населення часто є нижчою. В умовах невпевненості у завтрашньому дні зростає відчуття відповідальності за прийняті рішення, тому людина схильна відкладати зміни у своєму сімейному статусі та народження дітей до того часу, поки реалізується як фахівець та досягне певного рівня стабільності матеріального добробуту.

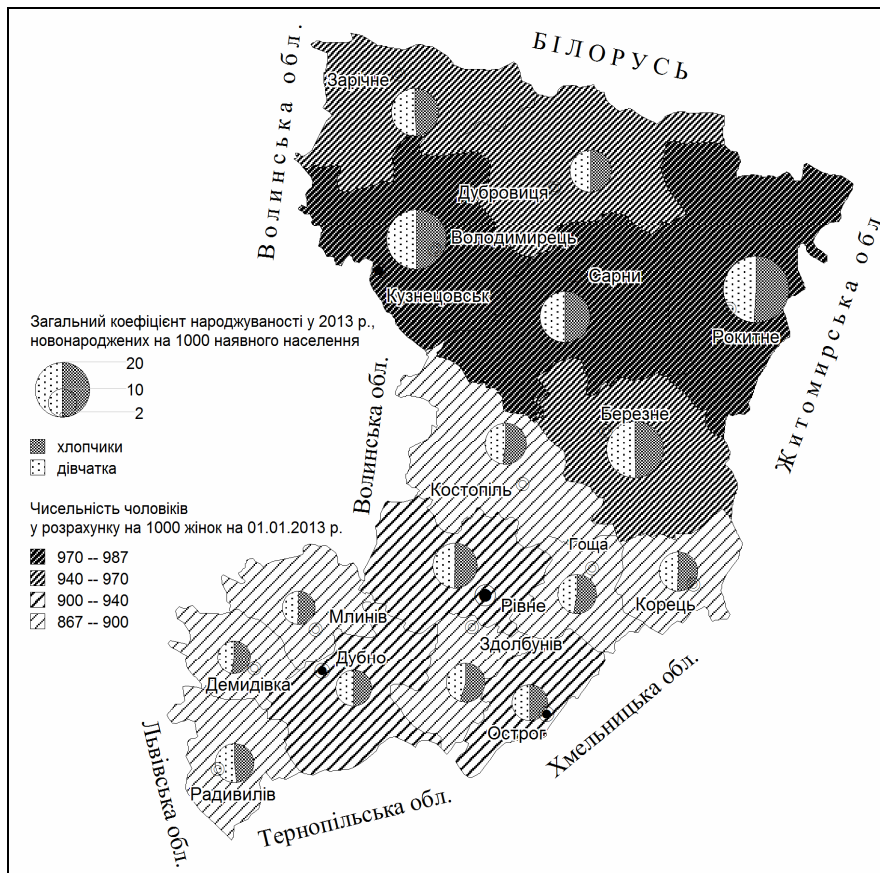

Рис. 5. Взаємозв'язок статевого складу населення та народжуваності (побудовано за [4])

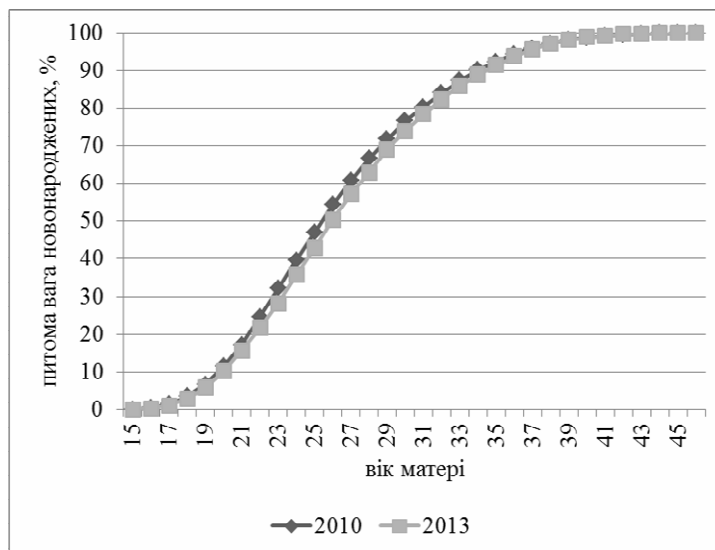

Рис. 6. Частка народжених, накопичених до певного віку матері (побудовано за [1, 4])

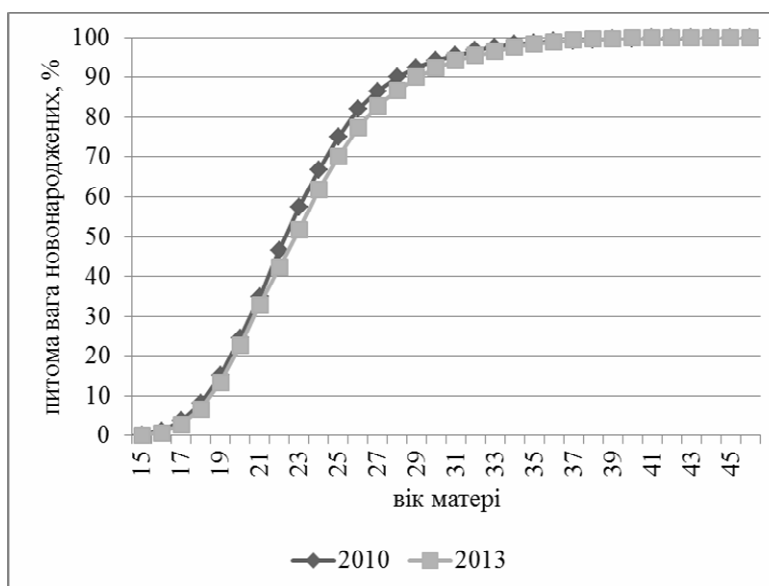

Рис. 7. Частка народжених перших дітей у сім'ї, накопичених до певного віку матері (побудовано за [1, 4])

Прослідкуємо взаємозв'язок народжуваності із безробіттям жіночого населення у окремих вікових групах. Визначений за методологією МОП рівень безробіття жінок в області у 2013 році становить 8,8%. Найвищий цей показник (26,1%) у віковій групі жінок до 24 років, на яку в області припадає найбільша частка новонароджених дітей. Таким чином, молоді жінки період вимушеної професійної бездіяльності часто використовують для народження та виховання дитини. Найнижчий рівень жіночого безробіття у вікових групах 25-29 та 30-34 років (відповідно 2,9% і 4,2%). Саме для цих вікових груп зафіксовано підвищення у динаміці показників шлюбності та народжуваності. Отже, високий рівень жіночого безробіття у молодому віці та зростання економічної активності жінок з віком не стає перешкодою для створення сім'ї та народження дітей при наявності відповідних ціннісних орієнтацій у жінок.

У дослідженні [2, с. 261] підкреслюється неоднозначність та суперечливість характеру взаємозв'язку рівня доходу населення та дітородної активності. В цілому в Україні, рівень матеріального добробуту сім'ї не сприяє зростанню народжуваності. Наші спостереження підтверджують цю закономірність й для Рівненської області. Коефіцієнт кореляції між народжуваністю та рівнем заробітної плати по районах Рівненської області близький до нуля. Зауважимо, що Рівненська область впродовж більше десяти років разом із Закарпатською областю утримують лідерство в Україні за коефіцієнтом загальної народжуваності, але за показником заробітної плати не входить навіть у першу десятку регіонів України.

Висновки. Отже, до найхарактерніших структурних зрушень у шлюбній та репродуктивній поведінці населення Рівненської області належать: збільшення середнього віку вступу до першого шлюбу та середнього віку матері; тенденції до зниження показників шлюбності, підвищення розлучуваності та зниження стійкості сімей; збільшення питомої ваги

осіб репродуктивного віку, що не перебувають у шлюбі; зростання безшлюбного материнства та поширення альтернативних варіантів організації сімейного життя, а саме – незареєстрованих шлюбів; зростання народжуваності, але недостатність її рівня для забезпечення простого відтворення населення; поступове зменшення концентрації дітонароджень у молодших вікових групах жінок та трансформація репродуктивної поведінки у бік постаріння матерів, що відповідає загальноєвропейським тенденціям і сприяє формуванню соціально відповідального батьківства.

У територіальному відношенні найбільшими деформаціями у шлюбно-сімейній сфері характеризується населення міст та південних районів області. І навпаки, у північних районах області, що мало урбанізовані та менш промислово розвинені, збережені орієнтації на більш ранні шлюби, вищу народжуваність та стабільність сімей.

Порівняння просторової диференціації показників репродуктивної та шлюбної поведінки вказує на те, що в Рівненській області попри всі трансформаційні зміни, традиційні форми шлюбу та сім'ї, звичаї сімейного життя значною мірою збережені, вплив шлюбної поведінки на репродуктивну поведінку є істотним. Підвищення рівня шлюбності та вищий рівень стійкості сімей залишається фактором, який зумовлює підвищення народжуваності.

В цілому слід констатувати, що на теренах Рівненщини поступово приживаються моделі шлюбної та репродуктивної поведінки, які характерні для більшості європейських країн. Але більш ранній вік вступу населення області у шлюб є свідченням вищої сімейної орієнтованості населення та поширення традиційної моделі репродуктивної поведінки, спрямованої на потребу у народженні більшої чисельності дітей. Отже, у області збереглися ціннісні орієнтації на більш багатодітні сім'ї. Очевидно, саме такі дітородні настанови, передані з попередніх поколінь,

а також сформовані під впливом досить високої релігійності населення області, чинять суттєвий вплив на репродуктивну поведінку населення, оскільки фактори матеріального становища та економічної активності населення вирішального впливу на показники народжуваності не мають.

Місце проживання, економічні та соціально-демографічні чинники мають суттєвий вплив на репродуктивну та шлюбну поведінку населення Рівненської області. Тому сімейна і пронаталістська політика у області повинна мати індивідуальні риси в окремих районах, які би враховували територіальні відмінності у шлюбній та репродуктивній поведінці населення.

Одним з головних напрямів подолання негативних тенденцій в шлюбно-сімейних процесах є збереження і відновлення здорових шлюбно-сімейних традицій, формування сімейно-дружньої політики на ринку праці, підвищення рівня життя і поліпшення соціально-економічного становища

всього населення, а не лише молоді. Тому зростання середнього віку вступу в перший шлюб слід було би врахувати у демографічній та соціальній політиці, оскільки державні соціальні програми орієнтовані здебільшого на молоді сім'ї.

Зміцнення шлюбів матиме позитивний вплив як на загальну демографічну ситуацію (зменшиться чисельність самотніх осіб репродуктивного віку та кількість неповних сімей), так і на рівень народжуваності. Регіональна демографічна політика щодо народжуваності має поєднувати заходи, метою яких є усунення перепон для реалізації наявних у населення Рівненської області досить високих дитородних установок, створення умов для задоволення існуючої потреби в дітях. Але всі ініціативи у демографічній сфері матимуть успіх лише при умові стабілізації соціально-економічної ситуації, підвищення рівня життя населення, здійснення реальних кроків у розвитку соціальної інфраструктури регіону.

Список використаних джерел:

1. *Holovne upravlinnia statystyky u Rivnenskkii oblasti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/> [Головне управління статистики у Рівненській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/>].*
2. *Naselennia Ukrainy. Narodzhuvanist v Ukraini u konteksti suspilno-transformatsiynykh protsesiv / Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy. – K.: ADEF-Ukrayina, 2008. – 288 s. [Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України – К.: АДЕФ-Україна, 2008. – 288 с.]*
3. *Ofitsiynyi sait Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>].*
4. *Statystychnyi shchorichnyk Rivnenskoï oblasti za 2013 rik / za red. Moroza Yu.V. – Rivne, 2014. – 464 s. [Статистичний щорічник Рівненської області за 2013 рік / за ред. Мороза Ю.В. – Рівне, 2014. – 464 с.]*
5. *Shliub, simia ta ditorodni oriientatsii v Ukraini / Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen NAN Ukrainy. – K.: ADEF-Ukrayina, 2008. – 256 s. [Шлюб, сім'я та дитородні орієнтації в Україні / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – К.: АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.]*

Summary

Oksana Romaniv, Olena Samchuk. THE REPRODUCTIVE AND MARRIAGE BEHAVIOUR OF THE POPULATION OF THE RIVNE REGION.

The comparison of the spatial differentiation of the indexes of the reproductive and marriage behaviour points to the fact that in the Rivne region, the influence of the marriage behaviour upon the reproductive behaviour is substantial. The models of the marriage behaviour characteristic to most European countries are being adopted in the Rivne region. However, the lower age of marriage is a testimony of a higher orientation of the population on the establishment of a family and the spread of the traditional model of reproductive behaviour. The most characteristic structure shifts of the marriage and reproductive behaviour of the population of the Rivne region include the rise of the average first-marriage age, the trends of the fall of the marriage rates and the rise of the divorce rates, the spread of extramarital childbirths and unregistered marriages, the rise of average mothers' age.

The population of cities and the rural areas of the southern part of the region are characterized with the biggest deformations in reproductive and marriage behaviour. And the other way around, in regions with low rates of urbanization and less developed industrial production (the north of the region), the gender structure of the population in the marriage age is more balanced, and orientation on earlier marriages, higher birth rates and higher family stability is preserved.

Family and pro-natalic policies must have individual features in every region, which would take into account the territorial differences in the marriage and reproductive behaviour of the population.

Key words: reproductive behaviour, marriage behaviour, demographic situation, gender and age structure, birth rates, marriage rates, divorce rates.